

1. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ & ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΒΑΣΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ.

Η πρώτη Τράπεζα στην Ελλάδα (Εθνική Χρηματοδοτική Τράπεζα) ιδρύθηκε το 1828, με σκοπό την κάλυψη των αναγκών του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα και έκλεισε το 1831 λόγω εξάντλησης των χρηματοδοτικών της πόρων. Η παλαιότερη και μεγαλύτερη εμπορική Τράπεζα, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, ιδρύθηκε το 1841 και είχε το μονοπώλιο της έκδοσης νομίσματος μέχρι το 1864. Η Τράπεζα αυτή λειτουργεί και είναι η μεγαλύτερη και σήμερα απασχολώντας 15.128 άτομα (1995). Στο β' μισό του 19ου αι. ιδρύθηκαν αρκετές άλλες Τράπεζες. Η Κεντρική Τράπεζα (Τράπεζα Ελλάδος) ιδρύθηκε το 1928.

Η περίοδος πριν τον β' Παγκόσμιο Πόλεμο χαρακτηρίστηκε από σημαντικές ανακατατάξεις (άνοιγμα και κλείσιμ μονάδων, ανάπτυξη στεγαστικής και αγροτικής πίστης) στον Τραπεζικό χώρο. Μετά τον Πόλεμο έγιναν σημαντικές συγχωνεύσεις και οι σημαντικότερες τραπεζικές επιχειρήσεις τέθηκαν υπό τον άμεσο ή τον έμμεσο έλεγχο του Κράτους.

Παρα τη σημαντική εισοδο νέων τραπεζών και ιδίως παραρτημάτων ξένων Τραπεζών στην Ελλάδα μετά τη δεκαετία του 1960, **ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα χαρακτηριζόταν από τον έντονο κρατικό έλεγχο και την εποπτεία από την κεντρική Τράπεζα.**

Ανάλογα ελεγχόμενη και "γραφειοκρατικοποιημένη" ήταν και η εργασία των τραπεζοϋπαλλήλων προσδιορισμένη από πλήθος οδηγιών και υπηρεσιακών εγκυκλίων, κάτω από έντονα τυπολατρικές ιεραρχικές δομές. Το υπηρεσιακό-εργασιακό καθεστώς των τραπεζοϋπαλλήλων ελάχιστα διέφερε από εκείνο των δημοσίων υπαλλήλων, κάτι που ήταν ιδιαίτερα αισθητό στις μεγάλες Τράπεζες κρατικού ενδιαφέροντος.

Ο έλεγχος και η παρέμβαση του κράτους, που εξυπηρετεί πολλαπλούς αναπτυξιακούς, οικονομικούς αλλά και πολιτικούς στόχους, χαρακτηρίζει ακόμα και σήμερα το τραπεζικό σύστημα. Κι αυτό παρα τη συνεχιζόμενη ανάπτυξη των ξένων και των ιδιωτικών τραπεζών και τη σταδιακή απελευθέρωσή του από τον έλεγχο της κεντρικής Τράπεζας που ξεκίνησε το 1980 και συνεχίζεται, στο πλαίσιο της γενικότερης "απορρύθμισης" και των αντίστοιχων Οδηγιών της Ε.Ε, με μεγαλύτερη ένταση μετά το 1987.

Τα αποτελέσματα της απορρύθμισης του ελληνικού Τ.Σ. δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί, είναι όμως ήδη ορατές οι πρώτες της επιπτώσεις:

α) Αυξάνεται ο αριθμός των Τραπεζών και του δικτύου τους, ιδιαίτερα μετά το 1990. Το 1981 λειτουργούσαν στην Ελλάδα 41 εμπορικές Τράπεζες και ειδικά πιστωτικά ιδρύματα, από τις οποίες 21 ελληνικές και από αυτές 15 άμεσα ή έμμεσα ελεγχόμενες από το Κράτος. Σήμερα λειτουργούν, εκτός από την κεντρική Τράπεζα, 40 εμπορικές τράπεζες (20 ελληνικές και 20 ξένες, κυρίως υποκαταστήματα πολυεθνικών) και 9 ειδικές Τράπεζες (3 αναπτυξιακές, 3 στεγαστικής πίστης, 1 αγροτικής πίστης, 1 Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, 1 Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων).

Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η ανάπτυξη του τραπεζικού δικτύου τα τελευταία χρόνια: ενώ ο αριθμός κατοίκων ανα τραπεζικό κατάστημα ήταν το 1990 1: 7.000, (έναντι 1: 1.200 στη Γαλλία, 1: 1.500 στην πρώην ΟΔΓ, 1:2000 στην Ιταλία και 1:5000 στην Πορτογαλία) αυξήθηκε το 1994 σε 1:4.500 (2.250 τραπεζικά καταστήματα, με μέση απασχόληση 21,87 εργαζόμενους). Το δίκτυο των ελληνικών Τραπεζών εκτείνεται σε ολόκληρη την Ελλάδα, ενώ το δίκτυο των ξένων περιορίζεται κατά κανόνα στις 3 μεγαλύτερες πόλεις (Αθήνα, Πειραιά, Θεσ/νίκη).

β) Ιδιωτικοποιήθηκαν 2 μικρές Τράπεζες, ενώ 2 ακόμα πρόκειται να ιδιωτικοποιηθούν στο άμεσο μέλλον

γ) Μειώνονται τα μερίδια αγοράς των Τραπεζών κρατικού ενδιαφέροντος και των μεγαλύτερων τραπεζικών ομίλων (Εθνική, Εμπορική Τράπεζα), χωρίς ωστόσο ν' αμφισβητείται ακόμη η πρωτοκαθεδρία τους στην τραπεζική αγορά. Οι Τράπεζες κρατικού ενδιαφέροντος κατείχαν το 1984 το 89% των καταθέσεων και το 88% των χορηγήσεων. Σήμερα κατέχουν αντίστοιχα 80% και 73%

Σήμερα το 75% της αγοράς ελέγχεται από τους 2 μεγαλύτερους τραπεζικούς ομίλους (Εθνική - Εμπορική). Η Εθνική κατέχει το 55% της αγοράς, η Εμπορική το 20%, η Πίστεις και η Εργασίας (οι μεγαλύτερες ιδιωτικές ελληνικές Τράπεζες) το 11% και όλες οι υπόλοιπες (ξένες και μικρές ιδιωτικές) μόλις το 2-3% της τραπεζικής αγοράς. Υπάρχει ωστόσο τάση σταδιακής αύξησης των μεριδίων αγοράς των ξένων και ιδιωτικών Τραπεζών σε βάρος των μεγάλων κρατικού ενδιαφέροντος Τραπεζών και των ομίλων τους.

δ) Εκσυγχρονίζεται και διευρύνεται η χρηματαγορά και η κεφαλαιαγορά, καταργούνται οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων, διαφοροποιούνται τα παραδοσιακά και προωθούνται νέα

εμπορικά- επενδυτικά, παράγωγα και σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα. Παράλληλα, υιοθετούνται σύνθετες επιχειρησιακές στρατηγικές και τεχνικές διαχείρισης κινδύνων από τους μεγάλους τραπεζικούς ομίλους, που εξωτερικεύουν σε θυγατρικές, παρατραπεζικές ή συναφείς επιχειρήσεις πολλές από τις νέες τους δραστηριότητες.

ε) Εμφανίζονται και αναπτύσσονται νέες επιχειρήσεις σε τραπεζικές-παρατραπεζικές δραστηριότητες. Οι περισσότερες είναι ανεξάρτητες, αλλά οι σημαντικότερες από αυτές ανήκουν ή συνδέονται με μεγάλους τραπεζικούς ομίλους.

Το 1995 καταγράφηκαν 18 συνεταιριστικές Τράπεζες, 108 ασφαλιστικές εταιρείες, 65 χρηματοπιστωτικές και leasing, 30 εταιρείες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, 5 εταιρείες factoring, 10 leasing, 19 εταιρείες ανταλλακτηρίων συναλλάγματος και 18 εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου.

Στις επιχειρήσεις αυτές απασχολούνται πάνω από 5.000 άτομα, που δεν καλύπτονται άμεσα από τις συλλογικές (κλαδικές ή επιχειρησιακές) συμβάσεις του κλάδου των Τραπεζών. Το πρόβλημα πρόκειται να ενταθεί στο μέλλον, λόγω των συνεχιζόμενων τάσεων εξωτερικεύσης τέτοιων δραστηριοτήτων από τις Τράπεζες, θέτοντας επι τάπητος την **ενιαία συλλογική -συμβασιακή κάλυψη τόσο του συνόλου του χρηματοπιστωτικού τομέα, όσο και των επιμέρους χρηματοπιστωτικών Ομίλων.**

στ) Οι τάσεις της απασχόλησης συνεχίζουν να είναι ανοδικές, παρα την αυξανόμενη χρήση των νέων τεχνολογιών, της πληροφοριακής ολοκλήρωσης και των αυτοματισμών στον κλάδο.

Το 1984 ο τραπεζικός κλάδος απασχολούσε 46.400 άτομα και από αυτά το 86% στις τράπεζες κρατικού ενδιαφέροντος, 9% στις ιδιωτικές και 5% στις ξένες Τράπεζες. Το 1994 ο κλάδος απασχολούσε 52.000 άτομα (αύξηση 12,1%), από τα οποία το 80% στις Τράπεζες κρατικού ενδιαφέροντος (αύξηση μόνο 3%, οφειλόμενη σε έλεγχο των προσλήψεων αλλά και σε μαζικές εξόδους για λόγους αλλαγής του συνταξιοδοτικού καθεστώτος το 1992), 15% στις ιδιωτικές (αύξηση 110%) και μόλις 5% στις ξένες Τράπεζες (αύξηση 50% έναντι του 1984).

Αξίζει να σημειωθεί ότι **οι Τράπεζες κρατικού ενδιαφέροντος, απασχολώντας το 80% των εργαζόμενων του κλάδου, παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του εργασιακού κλίματος και στις εξελίξεις στις εργασιακές σχέσεις.** Οι εξελίξεις αυτές εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τους στόχους και τις παρεμβάσεις του σ.κ σε κλαδικό (ΟΤΟΕ) και σε επιχειρησιακό επίπεδο (επιχειρησιακά συνδικάτα), αλλά και από τις επιλογές, τις παρεμβάσεις και τις οδηγίες της εκάστοτε Κυβέρνησης στις διοριζόμενες από αυτήν Διοικήσεις των Τραπεζών κρατικού ενδιαφέροντος.

Η συμμετοχή των γυναικών στην απασχόληση του κλάδου ανέρχεται σε 45% περίπου, ενώ είναι ιδιαίτερα υψηλή (πάνω από 35%) και ανοδικό το ποσοστό απασχόλησης πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις Τράπεζες.

Η μέχρι σήμερα εξέλιξη της απασχόλησης στον κλάδο συνδέεται:

- με τις ανοικτές, ακόμα, προοπτικές (μη κορεσμός) της ελληνικής τραπεζικής αγοράς και τη συνεχή ανάπτυξη νέων προϊόντων και δραστηριοτήτων που απαιτούν άμεση και εξειδικευμένη επαφή με τον πελάτη,
- με την είσοδο νέων επιχειρήσεων και με την παραπέρα ανάπτυξη του δικτύου των υπαρχουσών στην ελληνική αγορά. Ας σημειωθεί ότι μόνο στη διετία 1993-1995 η απασχόληση στις ελληνικές Εμπορικές τράπεζες αυξήθηκε κατά 9,8% και ειδικότερα κατά 8,6% στις κρατικού ενδιαφέροντος και κατά 15,7% στις ιδιωτικές. Ο ξένες τράπεζες, για τις οποίες δεν υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία, έχουν τάση μικρής αύξησης ή σταθεροποίησης του προσωπικού, για λόγους επέκτασης, αναζήτησης νέων ειδικοτήτων και επιχ/κής αποτελεσματικότητας.
- με τις προοπτικές αξιοποίησης νέων αγορών στις βαλκανικές και τις παραεξείνιες χώρες,
- με τη σχετικά καθυστερημένη, μέχρι σήμερα, εφαρμογή των νέων τεχνολογιών που αναμένεται ωστόσο να ενταθεί και, σε συνδυασμό με την εφαρμογή του Ενιαίου Ευρωπαϊκού Νομίσματος, να δημιουργήσει σημαντικά ποσοτικά και κυρίως ποιοτικά προβλήματα προστασίας της απασχόλησης στο άμεσο μέλλον.
  - Ο αριθμός των ATMs στην Ελλάδα αυξήθηκε από 1.216 το 1994 σε 1.767 το 1996 (αύξηση 45,3%) απορροφώντας υφιστάμενες εργασιακές ανάγκες στις συναλλαγές ή/και ακυρώνοντας προσλήψεις που διαφορετικά θα είχαν γίνει. Λ.χ. τα 240 περίπου ATMs που λειτουργούσαν στην Εθνική Τράπεζα το 1993 υποκατέστησαν την εργασία 108 tellers, ενώ κάθε συναλλαγή με ATM κοστίζει 12-23% του κόστους της αντίστοιχης συναλλαγής μέσω teller .
  - Πάντως, οι σύγχρονες τραπεζικές υπηρεσίες (και ιδιαίτερα οι υπηρεσίες πώλησης και οι συμβουλευτικές) δεν επιδέχονται τέτοια τυποποίηση ώστε ν' αντικατασταθούν στο σύνολό τους από ATMs. Αυτό όμως δεν ακυρώνει το **έντονο πρόβλημα προστασίας της απασχόλησης που θ' αντιμετωπίσει ο κλάδος και το σ.κ. κατά την επόμενη πενταετία, λόγω των εντεινόμενων τεχνολογικών και οργανωτικών αλλαγών.**

- με τη σχετικά υψηλή κινητικότητα (turnover) των εργαζόμενων και ιδίως του απλού προσωπικού στις μικρές ιδιωτικές και στις ξένες τράπεζες. Οι ελάχιστες, μέχρι σήμερα, περιπτώσεις αναγκαστικής μείωσης προσωπικού αντιμετωπίζονται με προγράμματα εθελούσιας εξόδου ή/και με κίνητρα πρόωρης συνταξιοδότησης
- με τις αποφασιστικές παρεμβάσεις του σ.κ. του κλάδου στην αντιμετώπιση μαζικών απολύσεων και στην απορρόφηση ανέργων από κλείσιμο ξενων, κυρίως, Τραπεζών ή θυγατρικών εταιρειών, **με αποτέλεσμα να μην υπάρχει, μέχρι σήμερα, ούτε ένας άνεργος-θύμα μαζικής απόλυσης στον κλάδο.**

Προς το παρόν, το πρόβλημα της προστασίας της απασχόλησης τίθεται στον κλάδο μας κύρια με τη μορφή καταλληλότητας των ειδικεύσεων και αντιστοιχίας των δεξιοτήτων στις συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις της εργασίας. Τίθεται επίσης σε όρους αποσταθεροποίησης, αναδιάρθρωσης και εξωτερίκευσης της τραπεζικής απασχόλησης και πολύ λιγότερο σε όρους άμεσα απειλούμενων μαζικών απολύσεων. **Όμως, η επιδιωκόμενη ένταξη της χώρας στην ONE αναμένεται ότι:**

θα έχει σημαντικές (και άμεσα τις μεγαλύτερες) επιπτώσεις σε όρους κόστους, διεθνοποίησης - συνθηκών ανταγωνισμού, απασχόλησης και πιέσεων στο υφιστάμενο καθεστώς των εργασιακών σχέσεων. Παρα τη μείωση του κόστους συναλλαγών και τα δυνητικά πλεονεκτήματα που η ONE παρουσιάζει για τις Τράπεζες, τους δημιουργεί απώλεια εισοδήματος από τις υφιστάμενες διεθνείς τους δραστηριότητες και συναλλαγές της τάξης των 5 δις \$ ετήσια. Επιβαρύνει σημαντικά το κόστος προσαρμογής των συστημάτων τους (συμβάσεις, λογιστικά, λογισμικά, συναλλαγές, ATMs) στο ευρώ, εντείνει τον ανταγωνισμό μεταξύ τους μέσα και έξω από τα όρια της Ε.Ε, δημιουργεί νέες, ακόμα ισχυρότερες πιέσεις για αναδιοργάνωση, συγχωνεύσεις, διεθνοποίηση λειτουργιών, για τεχνικο-οργανωτικές αλλαγές αλλά και για σημαντικές περικοπές λειτουργικού κόστους, μισθών και παροχών στους εργαζόμενους. Τέλος, δημιουργεί κινδύνους μετακύλισης μέρους του κόστους εφαρμογής του Ευρώ στα επιτόκια και στις προμήθειες, ιδίως απέναντι στους διαπραγματευτικά ασθενέστερους πελάτες (μικροκαταθέτες, ΜΜΕ κλπ).

θα οδηγήσει σε σοβαρές αναταράξεις για τους εργαζόμενους και τις εργασιακές σχέσεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα,

α) λόγω της πρόσκαιρης, κατά τη μεταβατική περίοδο, αύξησης των εργασιακών αναγκών για την προσαρμογή των διοικητικών -συναλλακτικών συστημάτων των τραπεζών. Οι τράπεζες θα επιχειρήσουν να καλύψουν αυτές τις ανάγκες κυρίως με πρόσκαιρο-μερικά απασχολούμενο προσωπικό, δημιουργώντας ρήγματα και πολλαπλές ταχύτητες στο προσωπικό.

β) λόγω του αναμενόμενου περιορισμού των αναγκών σε προσωπικό (κύρια στους τομείς συναλλάγματος- διαχείρισης χαρτοφυλακίων, επενδύσεων και συναλλαγών εξωτερικού) κατά την επόμενη φάση εφαρμογής του Ευρώ, αλλά και του προσωπικού στις περιορισμένης πλέον αρμοδιότητας εθνικές Κεντρικές Τράπεζες.

γ) η αναμενόμενη εντατικοποίηση των αναδιρθρώσεων, της αποδιαμεσολάβησης, των προσπαθειών περικοπής του μισθολογικού κόστους και ευελικτοποίησης- απορρύθμισης των υφιστάμενων εργασιακών σχέσεων στο χώρο των Τραπεζών, σε συνδυασμό με τη μείωση των περιθωρίων παρέμβασης από το εθνικό κράτος για τη στήριξη / διάσωση των προβληματικών τραπεζών και των εργαζόμενων σε αυτές, θα δημιουργήσουν σοβαρά προβλήματα και τριβές στις εργασιακές σχέσεις αυτού του κομβικού για την υλοποίηση της ONE και την οικονομική ανάπτυξη τομέα των ευρωπαϊκών οικονομιών.

Το σ.κ. του κλάδου ήδη επεξεργάζεται και εξετάζει τρόπους αποτελεσματικής παρέμβασης για την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, έτσι ώστε τα κόστη της προσαρμογής στην ONE να μην εκτονωθούν άκρτα και μονομερώς στους εργαζόμενους, υπονομεύοντας σε τελευταία ανάλυση τη βιωσιμότητα, την ανταγωνιστικότητα, την αξιοπιστία και την κοινωνική αποδοχή των ίδιων των Τραπεζών. Διεκδικεί και έχει ως ένα βαθμό προωθήσει κατάλληλους θεσμούς πληροφόρησης, όργανα και τεχνικές προληπτικής διαχείρισης των αλλαγών στο χώρο του ανθρώπινου δυναμικού, κατάλληλη και προσιτή σε όλους εκπαίδευση, καθώς και μείωση του εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας από τις 38h20' στις 35, χωρίς μείωση αποδοχών.